

Monumentnummer*: 516532

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Status rijkmonument
Inschrijving register* 05 maart 2001
Kadaster deel/nr 82701/4

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Tjerkwerd Súdwest-Fryslân Fryslân

Locatiennaam Locatieomschrijving
Tjerkwerd Jousterp

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Tjerkwerd E 264

Omschrijving**

Inleiding

De grote AMERIKAANSE WINDMOTOR is een markant herkenningspunt in het tussen Tjerkwerd en Parrega gelegen weidegebied. De naar Amerikaans model ontstane windmolen van het type "Energie", uit Duitsland (Dresden), geïmporteerd door N.V. Electro-Technisch Bureau Scholten & Pijper uit Hoorn, werd in 1924 gebouwd op de plaats van een afgebroken traditionele windmolen. Deze molen is de enige overgebleven grote Energie windmotor in Nederland.

Omschrijving

De toren staat in een uit beton opgetrokken fundering. Op de fundering is een betonnen onderbouw aangebracht voorzien van een betonnen dak. De onderbouw is voorzien van twee gietijzeren zesruits-ramen boven de waterlopen en een in een stalen kozijn aangebrachte houten toegangsdeur. De voorwaterloop is voorzien van een stalen krooshek. De stalen vijzel is gelegen in een betonnen vijzelbak met houten deksels. De betonnen achterwaterloop is voorzien van een houten wachtdeur. De molen maalt door middel van een bemalingskolk uit op de Trekvaart van Bolsward naar Workum (Friese boezem). De stalen toren heeft een ladder en een stelling bestaande uit stalen liggers, een houten dek en een stalen hekwerk. Aan de bovenzijde van de toren is een op kogellagers draaiend gietstalen motorlichaam aangebracht. Het windrad telt dertig gegalvaniseerde stalen bladen en heeft een diameter van 10 meter. Het

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

rad bestaat uit tien straalarmen, waar tussen segmenten met ieder drie bladen (verbonden door drie ringen) zijn aangebracht. De molen is voorzien van twee vanen: een hoofdvaan en een zijvaan. De eerste dient voor de zelfregeling naar de windrichting, de tweede voor zelfregeling naar windsterkte. De molen is voorzien van een gietstalen gaand werk en stalen spillen. Als uitzondering is de staande spil aan de onderzijde voorzien van een vanginrichting om de molen stil te kunnen zetten bij dieselaandrijving.

De molen is voorzien van een zogenaamde gecombineerde bemaling. Dat wil zeggen dat de vijzel zowel door windkracht (hoofdbemaling) als door een dieselmotor (hulpbemaling) kon worden aangedreven. De dieselmotor is in 1995 verwijderd, de aandrijving is nog aanwezig.

Naast de molen is in 1995 een modern elektrisch aangedreven vijzelgemaal geplaatst, dezelfde polder bemalend als de windmotor en uitmalend via dezelfde molenkolk. Dit moderne gemaal valt buiten de bescherming van rijkswege.

Waardering

De Amerikaanse windmotor uit het begin van de 20e eeuw is van cultuurhistorisch en industrieel- archeologisch belang:

- voor de geschiedenis van de industriële archeologie van Nederland in het bijzonder van die der windmotoren;
- vanwege de ontwikkeling van de vroeg-20e-eeuwse Nederlandse bemalingstechniek met gebruikmaking van windmolens naar Amerikaans model ;
- vanwege zijn voorbeeld voor de fase tussen windmolenbemaling en motorbemaling;
- vanwege zijn rol in het ontstaan van de bemalinggeschiedenis van de Makkumer- en Parregaastermeerpolder, het voormalig Waterschap "Ritseburen", en later het Waterschap "Marne-Middelsee";
- vanwege de zeldzaamheid van de grote Energie windmotoren;
- vanwege zijn landschappelijke betekenis als markant herkenningspunt in het weidegebied, tussen Tjerkwerd en Parrega.

Hoofdcategorie

Boerderijen, molens en bedrijven

Subcategorie

Industrie- en poldermolen

Functie

Molen

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument